

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

242613

รายงานการวิจัยภาพรวมชุดโครงการวิจัย
เรื่อง

การเตรียมความพร้อมของชนบทไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี
A Preparation of Thai Rural Community to Cope with Impacts of Free Trade
Agreement

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.พอพันธ์ อูยานนท์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รายงานการวิจัยภาพรวมชุดโครงการวิจัย

เรื่อง

การเตรียมความพร้อมของชนบทไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี
A Preparation of Thai Rural Community to Cope with Impacts of Free Trade Agreement

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.พอพันธ์ อูทยานนท์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ชื่อเรื่อง การเตรียมความพร้อมของชนบทไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี

ชื่อผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.พอพันธ์ อุทยานนท์

ปีที่แล้วเสร็จ 2554

บทคัดย่อ

242613

วัตถุประสงค์ของชุดโครงการวิจัยมีอยู่ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาและประเมินวิเคราะห์ผลกระทบของชนบทไทยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านเกษตรกรรม อันเนื่องมาจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีของไทยกับประเทศต่าง ๆ (2) เพื่อหาแนวทางเตรียมความพร้อม และหาแนวทางแก้ไขอันเนื่องมาจากผลข้อตกลงเขตการค้าเสรีในประเด็นเกี่ยวกับกรอบกติกา ข้อบังคับของ FTA ที่มีต่อปัญหาภาคเกษตรกรรมในด้านความเป็นธรรมทางการค้า ปัญหาด้านการผลิต การตลาด การบริโภค และ(3) เพื่อสนับสนุนและสร้างความร่วมมือกับชุมชนชนบทเพื่อให้มีส่วนร่วมในการวิจัย รวมทั้งสนับสนุนให้มีการตั้งคำถาม และ/หรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน อันเนื่องมาจากผลกระทบจาก FTA กับนักวิจัย

ชุดโครงการวิจัย ประกอบด้วยโครงการวิจัย 4 โครงการ ประกอบด้วย โครงการที่ 1 กติกาข้อตกลงการค้าเสรีกับความเป็นธรรมต่อภาคเกษตรกรรมไทย โครงการที่ 2 การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับข้อตกลงเขตการค้าเสรีด้านวิถีการเลี้ยงชีพของเกษตรกรไทย โครงการที่ 3 การเตรียมพร้อมของภาคไม้ผลเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี และ โครงการที่ 4 การเตรียมพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี

ระเบียบวิธีการศึกษาประกอบด้วยคือ (1) ใช้เอกสารจากทางราชการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) ใช้แบบสอบถามสำรวจข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลอื่นๆ ของกลุ่มตัวอย่างต่างๆ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก พุคคัย อภิปราย แลกเปลี่ยนจากนักวิชาการ ข้าราชการ ภาคธุรกิจเอกชน เกษตรกร ผู้ที่เกี่ยวข้อง และ การสัมมนาแบบเจาะกลุ่ม (3) ใช้เทคนิคทางสถิติ ในรูปของการหาความถี่ ร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาพบว่า 1) ข้อตกลงเขตการค้าเสรีมีผลต่อการขยายตัวค้าระหว่างประเทศของไทยและประเทศคู่ค้า ภาคอุตสาหกรรมของไทยจะได้รับประโยชน์มากกว่าภาคเกษตรกรรม เพราะการขยายตัวของในระดับสูงของสินค้าอุตสาหกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าเกษตรกรรม โดยเฉพาะการส่งสินค้าออกไปญี่ปุ่นและออสเตรเลีย อาทิ เช่น แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบรถยนต์ อุปกรณ์ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความแตกต่างในการกระจายรายได้ระหว่างภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น หากรัฐบาลไม่มีนโยบายหรือมาตรการที่เหมาะสมเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเกษตรกรทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีและยังไม่แน่ใจว่าได้รับผลกระทบจากข้อตกลงเขต

การค้าเสรีและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบอย่างไร สำหรับเกษตรกรภาคเหนือและเกษตรกรในภูมิภาคอื่นๆบางส่วน นั้นได้ให้ความเห็นว่า ผลกระทบที่ชัดเจนที่สุดของ FTA ต่อเกษตรกรไทยคือ การไหลบ่าของผลไม้ ผักกระเทียมจากจีน ได้มีผลให้ต่อกคณราคาให้ต่ำลง โดยเฉพาะในภาคเหนือ สินค้าเกษตรราคาถูกจากจีนส่งผลให้ผู้บริโภคได้หันไปซื้อสินค้าราคาถูกแทนสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ เกษตรกรภาคเหนือบางส่วนได้ละทิ้งที่ดินเพาะปลูกเนื่องจากประสบปัญหาขาดทุน

การลงนาม FTA กับประเทศต่างๆ ส่งผลให้มูลค่าทั้งทางการส่งออกและนำเข้าของกลุ่มสินค้าผลไม้ขยายตัวในระดับสูง โดยที่ดุลการค้าเกินดุล (ยกเว้นนิวซีแลนด์) แม้ว่าผลไม้ไทยจะมีจุดอ่อน และอุปสรรคหลายประการที่สำคัญคือ ปริมาณผลผลิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และขาดแคลนบางช่วงตามวัฏจักรของอุปทานสินค้าเกษตร แต่ทว่ายังมีโอกาสขยายตัวในตลาดต่างประเทศ หากได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนและรัฐบาล ผู้บริโภคส่วนใหญ่เห็นว่า การทำ FTA คือ มีสินค้าให้เลือกหลากหลายและมีโอกาสบริโภคสินค้าที่คุณภาพดีกว่า ตลอดจนมีโอกาสบริโภคของที่ราคาถูกกว่า โดยที่ปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรของผู้บริโภคหลังจากมีข้อตกลง FTA คือ คุณภาพสินค้า ในขณะที่เดียวกันผู้บริโภคเห็นว่าสินค้าเกษตรของไทยควรจะปรับปรุงคุณภาพในด้านความปลอดภัยต่อผู้บริโภคเพื่อจะ สามารถแข่งขันภายใต้ข้อตกลงการค้าเสรี ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ภายหลังจาก FTA แล้วการบริโภคผักและผลไม้ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

2) ข้อเสนอการเตรียมพร้อมด้านการผลิต และการบริโภคสินค้าเกษตร รวมทั้ง 3) ข้อเสนอแนะจากชุมชนในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกันเพื่อรองรับผลกระทบของ FTA ที่สำคัญคือ (1) สนับสนุนให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มเพื่อจะได้ออกรองกับตลาด รวมทั้งพยายามพึ่งตนเองให้มากที่สุด รวมทั้งควรให้ความรู้เกี่ยวกับด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาวิถีการผลิต การใช้ปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น (2) สนับสนุนให้ความรู้ในการบริหารจัดการบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน เพื่อให้รู้ต้นทุนการผลิตและบัญชีรายจ่ายของครัวเรือน เพื่อสามารถบริหารจัดการค่าใช้จ่ายและการผลิตได้ (3) ภาครัฐควรจัดตั้งกองทุนเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ถูกผลกระทบจาก FTA (4) ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกษตรกรมีวิธีการผลิตหรือดำรงชีพตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี (5) ภาครัฐมีหน้าที่วิจัยเกี่ยวกับการผลิต การตลาด และการแปรรูป พร้อมทั้งเผยแพร่ผลการวิจัย ข้อมูลข่าวสาร และให้ความรู้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้รัฐยังควรกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านไม้ผลให้ชัดเจน กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง (6) สนับสนุนและมีการรณรงค์ปลูกฝังวัฒนธรรมของการบริโภคแบบไทย และรณรงค์การใช้สินค้าและวัตถุดิบจากผลิตผลเกษตรไทยที่มีคุณค่าและคุณภาพเฉพาะตัวควบคู่กับการพัฒนาแนวคิดและทัศนคติด้านการเลือกซื้อสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐานและปลอดภัย(7) กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัยโดยเครือข่ายผู้บริโภคและผู้จำหน่ายสินค้าเกษตร (8) รณรงค์และสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าเกษตรไทยในตลาดต่างประเทศที่มีศักยภาพ (9) จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการส่งเสริมและวิจัยตลาดผู้บริโภคในต่างประเทศ

คำสำคัญ ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ผลกระทบ การเตรียมความพร้อม ภาคเกษตรกรรมของไทย

Research Title : A Preparation of Thai Rural Community to Cope with Impacts of Free Trade Agreement

Researcher (s) : Associate Professor Dr. Porphant Ouyyanont
Year: 2011

Abstract

242613

The purpose of the research was, first, to study and assess the impacts of FTA on the economy and social life especially in agricultural sector in rural areas. Second, to seek policies or measures to help the agricultural sector cope with the impacts of FTA especially focusing upon issues of rules and regulations of FTA, aspects of inequality, production, marketing and consumption. Third, to support and build cooperation within countryside communities through participating in the research by raising issues and solving the problems regarding the effects from FTA.

The research comprised four subprojects. First, here was an examination of the role of the Free Trade Area and the Thai Agricultural Sector. Second, we examined measures to prepare Thai farmers to cope with FTA. Third, we examined measures to prepare the Fruit Production Sectors to cope with impacts of the Free Trade Agreements. Fourth, we examined measures to prepare consumption sectors of agricultural products to help them cope with the impacts of FTA.

Various research methodologies were employed including (1) consulting documents from government publication and related research documents (2) using the questionnaire together with in-depth interviews, seminar, discussions, and exchanging knowledge with academics, government officials, businessmen, agriculturalists, and the focus group (3) Statistical techniques, which included frequency distributions.

The results of the study was shown that, firstly, after the FTA was signed, it helped the trade of Thailand and her partners expand. The industrial sector benefited more than the agricultural sector because a very high growth of value of industrial products exceeded agricultural products. In particular, exported goods to Japan and Australia such as electrical circuits, computers, automobile equipment and parts grew rapidly. This may widen the income gap between the industrial sector and agricultural sector if the government does not have proper policies and measures to help alleviate the problem particularly for the small farmers who form a major part of farmers' population.

A majority of our sample had no knowledge of the FTA, and some were not sure whether or not, or how, they would be affected by FTA and how to cope with any problems. However, some northern agriculturists and some agriculturalists from other regions revealed that the effects of the FTA were noticeable. In particular, there was an influx of fruit and vegetables and garlic from China that helped keep down domestic prices.

With an increase of cheaper imported products which substituted for the purchase of local products, some farmers, especially in the north, abandoned their farmland because of losses.

The impacts of the FTA stimulated both the export and import of fruits, but exports exceeded imports. Consequently, the Thai balance of trade of fruits with partners was in surplus (except New Zealand). Thai fruits faced many weaknesses and threats especially where quantity supplied did not match with demand. However, there are opportunities to increase exports if there is adequate support from the private and the government sectors.

Most consumers revealed that the FTA had positive impacts. In particular, various higher quality and cheaper goods were more available and accessible. The most important factor in decision making to purchase agricultural goods was quality. They also revealed that the quality Thai agricultural products should be improved, especially in the area of safety in order to compete under the free trade agreements. Most consumers revealed that after the FTA was signed, the consumption pattern of vegetables had little changed, but had increased in fruit consumption.

Keywords: FTA, Impacts, Preparation, Thai agricultural sector

to encourage rural a group to negotiate with the market, as well as trying to be self-reliant as much as possible. Also, to provide knowledge and technology in production e.g. the use of biological fertilizers (2) to encourage wledge of farm management and, household accounts in order to know the cost of production and accounting of household expenditures to help them manage expenditure and production (3) the government should establish farmers' reconstruction and development fund to cope with the negative impacts from FTA (4) the government should encourage farmers to produce and sustain ways of living according to local wisdom and living with dignity (5)the government should conduct research on the production, marketing and processing of agricultural crops, and fruits as well as publishing research, disseminating information, and educating all parties involved. In addition, government should also clearly formulate policies and strategic plans for fruit seckoiustors for the agencies directly responsible (6) to support the campaign and instill a culture of Thai consumers as well as developing a taste for Thai agricultural products and raw materials , stressing value and quality in conjunction with the development of ideas and attitudes on buying agricultural products with quality and safety (7) to determine safety standards for agricultural products by a network of consumers and suppliers (8) to campaign and create the image of Thai agricultural products in potential international markets (9) to establish agencies responsible for promoting research and consumer markets

คำนำ

ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี” ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2550 ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการแม่บทและโครงการวิจัยย่อย จำนวน 4 เรื่อง คือ 1) กติกาข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับความเป็นธรรมต่อภาคเกษตรกรรมไทย โดย รองศาสตราจารย์ศิริพร สัจจามันท์ และคณะ 2) การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับข้อตกลงเขตการค้าเสรีด้านวิธีการเลี้ยงชีพของเกษตรกรไทย โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อำไพรัตน์ อักษรพรหม และคณะ 3) การเตรียมความพร้อมของภาคไม้ผลเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีของ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา จิตตลดากร และคณะ และ 4) การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ภวัต เจียมจิณฉัตร และคณะ การดำเนินการวิจัยได้ใช้นักวิจัยทั้งสิ้น 17 คน ใช้วิธีการวิจัยแบบเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ใช้แบบสอบถามสำรวจข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคม สัมภาษณ์แบบเจาะลึก สัมมนากลุ่มพูดคุยอภิปรายและแลกเปลี่ยนจากนักวิชาการ ข้าราชการ นักธุรกิจ เกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้เทคนิคทางสถิติ เช่น SWOT เพื่อช่วยในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อจะทราบถึงผลกระทบของเขตการค้าเสรี เพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบหรือข้อควรปรับปรุงในด้านต่างๆของ ชนบทไทย เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อปรับปรุงสร้างและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ยั่งยืน ตลอดจนรักษาทุนทางสังคมของภาคเกษตรกรรม และชนบท ซึ่งเป็นที่อาศัยเป็นของประชากรจำนวนมาก ให้มีความมั่นคงทางอาหาร ความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม อันดีงาม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

กระผมขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านที่ได้ร่วมวิจัยด้วยความอุตสาหะและรับผิดชอบ รวมทั้งหน่วยงานและผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยที่ช่วยให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

รองศาสตราจารย์ ดร.พอพันธ์ อูยานนท์

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

30 มิ.ย. 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	I
คำนำ	V
สารบัญ	VI
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของชุด โครงการวิจัย	2
ระเบียบวิธีวิจัย	3
บทที่ 2 ภูมิหลัง FTA ของไทยและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
ภูมิหลัง FTA ของไทย	5
ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3 สรุปผลการวิจัยแต่ละโครงการย่อย	13
โครงการย่อยที่ 1 กติกาข้อตกลงของการค้าเสรีต่อภาคเกษตรกรรมไทย	13
โครงการย่อยที่ 2 การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับข้อตกลงเขตการค้าเสรี ด้านวิธีการเลี้ยงชีพของเกษตรกรไทย	17
โครงการย่อยที่ 3 การเตรียมความพร้อมของภาคไม้ผลเพื่อรองรับ ผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี	20
โครงการย่อยที่ 4 การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตร เพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี	24
บทที่ 4 สรุปผลและสังเคราะห์ผลการวิจัยแบบบูรณาการและข้อเสนอแนะ บรรณานุกรม	27 39